

Laat talent in plaats van zwakke onderwijsontwikkeling bepalen

Uit het recente rapport van de Onderwijsinspectie blijkt dat het onderwijssysteem de verschillen tussen sociale en culturele klassen nauwelijks verkleint. Kansen op talentontwikkeling zijn dus ongelijk. Onlangs pleitte de Onderwijsraad voor het behoud van gescheiden trajecten in het voortgezet onderwijs: vwo, havo en vmbo met de mogelijkheid tot maatwerk. De Staatssecretaris ondersteunt deze gedachte met een Kamerbrief met concrete voorstellen. De VO-raad zou verder willen gaan. Ik sluit hierbij aan en combineer hier een artikel dat ik vier jaar geleden in het NRC schreef met onderzoek.

Ons onderwijssysteem kan kinderen betere en meer gelijke kansen geven, ongeacht culturele en sociale achtergrond. Twee aspecten zijn nadelig voor de onderwijsuitkomsten van kinderen, vooral die van allochtone leerlingen, vaak uit lagere sociale klassen: het bindend schooladvies op elfjarige leeftijd en de vrijwel geheel gescheiden trajecten voor vmbo, havo en vwo. Op elfjarige leeftijd heeft de ouderlijke omgeving grote invloed. Schooladvies op die jonge leeftijd leidt dus tot nadelen voor kinderen uit lagere sociale klassen, vaak ook allochtoon. Een laag schooladvies kan ook psychologisch een klap zijn voor een elfjarige. Slecht voor het zelfvertrouwen en het ambitieniveau. En dan de sociologische gevolgen: kinderen komen in gesegregeerde *peer groups*, die juist op de (puber-)leeftijd invloedrijk zijn. Die *peer groups* zijn motiverender bij hogere dan bij lagere schooltypes.

Naast de gedwongen vroege 'keuze' is de splitsing in niveaus over de gehele linie, van Nederlands tot geschiedenis, van natuurkunde tot tekenen, mogelijk problematisch. Een kind dat briljant kan rekenen en tekenen, maar slecht is in taal kan niet op zijn eigen niveau lessen volgen in rekenen en tekenen. Op een lager schooltype doet het kind veelal uiteindelijk eindexamen, na profielkeuze, in zijn beste vakken, die het waarschijnlijk op een hoger niveau had aangekund. Niet de talenten van een kind, maar de zwakke kanten bepalen zijn onderwijsniveau. Is dat geen talentverspilling?

Ik heb onderzocht wat er zou gebeuren als kinderen een vervolg kiezen op basis van hun talenten. Voor de 924 groep 8-leerlingen in mijn steekproef (2010/2011) heb ik informatie over hun ouderlijke achtergrond en scores voor Cito-eindtoets (groep 8), Cito-entree-toets (groep 7) en het Cito-Leerlingvolgsysteem (Rosendahl Huber *et al.* 2014). Deze waren in alle recente jaren ingrediënten voor het schooladvies. Belangrijk: de deelscores voor rekenen en taal zijn bekend. Hiermee kan ik beoordelen welke talenten een kind heeft of heeft ontwikkeld. Ook het gegeven schooladvies is bekend, dat loopt van vmbo of lager, via vmbo-havo, havo en havo-vwo naar vwo.

MIRJAM VAN PRAAG

Hoogleraar aan Copenhagen Business School

Ik vergelijk de gegeven schooladviezen in het huidige systeem, gebaseerd op de gecombineerde scores van taal en rekenen, met een alternatief. Mijn systeem geeft evenveel schooladviezen op ieder van de vijf niveaus, maar ze zijn nu gebaseerd op het maximum van de taal- en rekenscores. Kinderen die extreem scoren op een van beide gaan erop vooruit, maar andere kinderen kunnen erop achteruit gaan (want de lat komt hoger te liggen op basis van de gecombineerde scores).

Wat blijkt op basis van deze grove schattingen? 57 procent van de kinderen blijft op hetzelfde niveau, 38 procent verschuift één niveau en 5 procent verschuift zelfs meer. Er wordt dus flink gewisseld! Uit een eenvoudige regressie-analyse blijkt dat juist allochtone leerlingen profiteren van selectie op talent (en niet perse op taal). De opleiding van de ouders (sociale

achtergrond) doet er niet toe.

Als we gaan toelaten op talent dan zouden kinderen op de middelbare school vakken op hun eigen niveau moeten kunnen volgen. Dit is in lijn met een mogelijke uitwerking van het kabinetsplan, maar gaat verder. Er zouden dan bijvoorbeeld drie tot vijf niveaus voor elk vak kunnen worden aangeboden. Het eindexamenniveau wordt uiteindelijk bepaald door het niveau waarop zes of zeven vakken voldoende zijn afgerond na zes jaar. Als die vakken op het hoogste niveau gevolgd zijn binnen een bepaald profiel, verschaft dit eindexamen toegang tot bepaalde universitaire studies. Ook voor bepaalde ambachten, waar vaktechniek voorop staat, zullen dan weer meer mensen kwalificeren. Immers, juist specialisten komen beter tot hun recht in zo'n systeem. Toelaten op basis van talent voorkomt ook gesegregeerde *peer groups*. Het wordt overigens in internationale, Engelse en Amerikaanse scholen al toegepast. Uiteraard zijn er praktische overgangsbezwaren: scholen moeten zich anders organiseren. Vervolgopleidingen moeten een andere toegangs-systematiek hanteren. Minder ambitieuze kinderen kunnen juist 'af dalen', maar datzelfde bezwaar kleeft aan (meerjarige) brugklassen. Geen reden dus om het systeem ongewijzigd te laten.

Toelaten op talent en maatwerk in het onderwijs komt alle leerlingen ten goede. Het stimuleert een maximale investering in menselijk kapitaal. Het verkleint de tweedeling in de samenleving. "Tussen droom en daad staan [nu alleen nog maar] wetten in de weg, en praktische bezwaren", aldus Willem Elsschot.

LITERATUUR

Rosendahl Huber, L., R. Sloof en M. van Praag (2014) *Jacks-of-All-Trades? The effect of balanced skills on team performance*. IZA Discussion Paper, 8237.